

Språkpolitisk krönika 2020

Året 2020 är snart till ända. Det finns mycket att säga om det år som snart är slut, men det är enklare än någonsin att enas om vad det är som stått i centrum. Det ena stavas corona och det andra covid-19. Runt dessa två ord har vår uppmärksamhet, samtal, tankar, rädslor och analyser kretsats. Naturligtvis har coronapandemin också blivit en del av språksamhället och Isofs språkpolitiska verksamhet. Men 2020 är också året då vår minoritetspolitik firat 20-årsjubileum och svenska språket återigen stått i blickfånget för diskussioner om integration och nya svenskars språkkunskaper.

Klarspråk och enhetliga termer i centrum för pandemin

Pandemin har naturligtvis satt sina spår i språksamhället på flera sätt. Det mest uppenbara är kanske de nya ord som dykt upp i coronans spår. Varje år i slutet av december publicerar Språkrådet och Språktidningen en nyordslista; en lista över de nya ord som präglade året som gått. Trots att listan är hemlig fram till det traditionsenliga offentlighöret i mellandagarna (till och med för oss kollegor!) är det en lågoddsare att nyordslistan 2020 kommer att innehålla en hel del ord som går att koppla till pandemin.

Att ord med koppling till corona och covid-19 strömmade in i språket märktes inte minst på de frågor som nådde Språkrådets jour. Vi valde att samla en del av analyserna under en vinjett som vi kallar "[Ord i coronans spår](#)". I olika inlägg medverkar Isofs språkvårdare, terminologer och klarspråksexperter för att reda ut begreppen. I början av året fick vi bekanta oss med ord kopplade till krishantering som följde när viruset dök upp i Sverige. Vi började tidigt tala om "[karantän](#)", ett ord som myndighetens språkvårdare i terminologi djupdyker i på Språkrådsbloggen, men också "social distansering".

Många av de ord som fick spridning under coronavåren 2020 blev också föremål för diskussioner om hur de bäst ska förstås och tolkas. I ett nyhetsinlägg i mars talade en läkare om "patognoma" symptom på covid-19, och gav direkt efteråt ett konkret exempel för att underlätta för lyssnaren. För "patognom" är naturligtvis inte ett ord de flesta av oss omedelbart kan avkoda. Det är dock inte ovanligt att det kommer in nya facktermer i språket vid katastrofer, konstaterar våra terminologer i ett [inlägg på Språkrådsbloggen](#).

Men är det alltid de "svåra" orden som är svårast? Om man dröjer kvar lite vid ordet "patognom" identifierar de flesta av oss det som en medicinsk fackterm. Vi förstår direkt att vi behöver slå upp ordet i en ordbok eller få det förklarat för oss. Andra ord verkar enkla att förstå vid första anblick men visar sig ändå orsaka problem när de ska tolkas. Folkhälsomyndigheten har till exempel regelbundet använt orden "rekommendation" och "allmänna råd" i sin kommunikation under året. Sådana ord får oss kanske inte att reflexmässigt sträcka oss efter ordboken. Ändå pekade diskussioner i medierna under pandemins första veckor på ett glapp i förståelsen av den här typen av ord.

Ordet "rekommendation" skapar ju inga problem i allmänspråket. Men ska Folkmyndighetens rekommendation om att stanna hemma vid snuva verkligen förstås på samma sätt som när en vän ger en rekommendation om en spännande bok eller en ny restaurang? Många anade att det finns skillnader i hur ett och samma ord används i allmänspråket i jämförelse med hur de används i en myndighets fackspråk. Kanske ska Folkhälsomyndighetens rekommendation och allmänna råd i själva verket inte förstås som goda råd i största allmänhet utan som en order eller rent av en lag? Begreppen reds ut i ett

[inlägg på Språkrådsbloggen](#). En av myndighetens terminologer intervjuades samma vecka av TT om "allmänna råd" och "rekommendation", en intervju som fick stor spridning i dags-och veckopress, och som bland annat återgavs i [Dagen Nyheter](#).

Det har blivit ännu tydligare hur viktigt klarspråk, alltså ett enkelt, vårdat och begripligt språk, är i det vi kallar [coronatider](#) (se där! Ännu ett ord vi vänder och vrider på i vår blogg). När samhällsspridningen av covid-19 var ett faktum, uppkom ett omedelbart behov för myndigheterna att få ut information till allmänheten. Framgången i att bekämpa en smittspridning bygger ju på förutsättningen att hela befolkningen, alla i varenda vrå av landet, nås av samma information och därefter tolkar och förstår den som Folkhälsomyndigheten vill. Och det behöver ske snabbt, för en pandemi innebär skarpt läge. Det finns egentligen ingen tid för missförstånd och fördröjningar.

Vad krävs då för att få ut information till alla snabbt? Folkhälsomyndighetens budskap behöver först och främst vara lättbegripligt. Isof gick tidigt ut [med råd till myndigheter och andra aktörer som ville informera sina målgrupper om coronaviruset och covid-19](#). Språkrådets skrift *Klarspråk* hade i september ett [temanummer om klarspråk och krisinformation](#), med huvudartikel från Christina Andersson, riskkommunikatör på Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) som bland annat gav kommuner rådet att vara konkreta och fokusera på hur kommuninvånarna kan agera i sin närmiljö.

Flerspråkighet del av en nödvändig krishantering

En annan aspekt i språksamhället att ta hänsyn till under en kris är att det talas många olika språk i Sverige, och att även de som inte behärskar svenska behöver ha snabb tillgång till krisinformation.

Under våren 2020 förde Isof en loggbok över webbplatserna hos några myndigheter som hade centrala roller under pandemin, för att skapa en överblick över hur kommunikationen såg ut. En aspekt vi särskilt ville följa var hur språkligt tillgänglig informationen var. Och det var tydligt att det tog ett tag innan den mest grundläggande informationen om coronaviruset och covid-19 fanns tillgänglig på andra språk än svenska.

Regeringen, Folkhälsomyndigheten och andra ansvariga myndigheter har naturligtvis informerat löpande. Men nyhetsrapporteringen om pandemin tog ordentlig fart i Sverige först i och med att det första fallet i landet konstaterades den 31 januari 2020. Nästan en månad senare, den 26 februari, rapporterades ett andra fall. Båda dessa personer hade tagit med sig smittan från utlandsresor. Någon vecka senare, den 6 mars, konstaterades dock en inhemsk smittspridning, följt av det första svenska dödsfallet bara dagar senare. I och med att man kunde konstatera att en så kallad samhällsspridning förekom, så ökade betydelsen av snabb krisinformation.

Hur lång tid tog det då tills grundläggande information på andra språk fanns tillgänglig?

Om man räknar den 6 mars som startdatum tog det precis två veckor tills dess att de första informationstexterna på andra språk än svenska och engelska lades ut på Folkhälsomyndighetens sida. Från och med den 18 mars och den närmaste tiden efter det dök fler och fler informationstexter på andra språk upp på andra myndigheters webbplatser, till exempel Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) webbplats [krisinformation.se](#). I slutet av mars genomfördes också andra insatser. Region Stockholm, liksom flera andra regioner, satte upp affischer om coronaviruset och covid-19 i affärscentrum och gallerior i Stockholm.

När det gäller coronarelaterad information på svenskt teckenspråk så lät också den vänta på sig. I början av mars publicerade Sveriges Dövas Riksförbund (SDR) ett [öppet brev](#) till ansvariga myndigheter, däribland regeringen, där SDR kritiserade bristen på teckenspråkig information. Dövas Tidning lade den 12 mars ut en länksamling med information och från och med i mitten på mars lade Sveriges Televisions Nyhetstecken ut coronainformation på svenskt teckenspråk. Vid den tiden började också Folkhälsomyndighetens och andra ansvariga myndigheter publicera information på teckenspråk och presskonferenserna tolkades. Men SDR menar att teckenspråkiga fick vänta för länge och att regeringen borde ha lärt sig av misstaget från terrordådet i Stockholm 2017, då många teckenspråkiga menade att de stängdes ute från informationsflödet.

Kritik mot bristen på information på andra språk än svenska

I mars rapporterade medierna om att en hög andel av dem som dittills dött i covid-19 varit svenskar med somaliskt ursprung, boende i Järvaområdet nordost om Stockholm. Region Stockholm rapporterade en hög [smittspridning i Spånga/Tensta och Kista](#), två stadsdelar i Stockholm som är har en stor befolkningsandel med annat förstaspråk än svenska. Även i övriga landet verkade det finnas ett mönster som pekade på att befolkningen i stadsdelar med större andel personer som har ett annat modersmål än svenska drabbats hårdare av åtminstone den första vågens covid-19.

Detta blev början på en debatt om att vissa grupper i samhället kanske inte fått samma tillgång till information om hur man ska skydda sig mot viruset. En läkare i en svensksomalisk läkarförening i Stockholm menade i en [intervju med SVT Nyheter](#) att bristen på information om det nya coronaviruset på somaliska tidigt i smittspridningen kan ha bidragit till att många svensksomalier inte hade möjlighet att ta till sig Folkhälsomyndighetens råd.

Andra hävdade dock att skillnaden inte främst berodde på bristande information på olika språk utan att sociala faktorer, till exempel sämre möjligheter att kunna jobba i bostaden och otydlighet i informationens innehåll, spelat större roll. En forskare på Isof genomförde under våren 2020 intervjuer om coronainformation med svensksomalier, i vilka respondenterna inte trodde att brist på information var orsaken till den stora spridningen. De flesta svensksomalier var redan tidigt välinformerade om pandemin, menade respondenterna, men många väljer andra informationskanaler än svenska myndigheter. För att få ut information hade det varit bättre att gå via personer med förtroende och inflytande inom gruppen, samt att anpassa informationen till det som var mest angeläget för målgruppen, enligt de intervjuade.

Bristen på coronarelaterad information på andra språk än svenska togs dock upp i en [artikel i Expressen](#) redan den 12 mars, i viken företrädare för bland annat syriska riksförbundet och Islamiska Kultur Centers Moské intervjuas om att de själva tagit initiativ till träffar för att sprida Folkhälsomyndighetens och andra myndigheters information vidare. På en presskonferens den 23 mars medgav MSB att myndigheten varit för dålig på att få ut information till alla.

Under våren togs fler initiativ från frivilligorganisationer och enskilda för att hjälpa till med kunskapsspridning på olika språk. Det skapades en gräsrotsöversättningsverksamhet där kända svenskar hjälpte till med att sprida information. Flera dagstidningar uppmärksammade situationen genom artiklar och krönikor. Nuri Kino, krönikör i Svenska Dagbladet uppmnade i en [krönika](#) den 19 mars frivilliga krafter att gå samman och hjälpa till att informera dem som inte nås av myndigheters och svenska

mediers information. Han startade youtubekanal tellcorona.com där kändisar i olika filmklipp informerar om corona på många olika språk. Flera nyhetstidningar började sedan på eget bevåg översätta coronarelaterade nyheter på några större invandrarspråk.

Språk avgörande i nationell krishantering

Även om slutsatserna av krishantering under coronapandemin inte kan dras riktigt än, kan vi konstatera att språk är en avgörande del i en nationell krishantering. Vilken information som förmedlas, hur den förmedlas och på vilka språk den förmedlas spelar roll. Att expertmyndigheter behöver vara tydliga med vad centrala begrepp betyder och hur de ska tolkas är möjligtvis en lärdom. En annan lärdom är nog att flerspråkighet bör vara en dimension som ska inkluderas i en nationell krisberedskap.

Två veckor för att få ut grundläggande information på flera språk än svenska kan tyckas ganska snabbt, men om man tänker på pandemins snabba utveckling är två veckor ganska lång tid. För den som inte behärskar svenska handlar det kanske inte bara om att inte få tillgång till den faktiska informationen utan om att få känna sig delaktig i det som sker – precis som SDR påpekade i sitt brev. Utan att veta hur de ansvariga myndigheternas arbete sett ut internt med beslutsgångar om översättningar är det kanske inte en alltför vild gissning att säga att man troligen skulle ha fått ut informationen tidigare med en bättre flerspråkighetsberedskap.

Samma vecka som den här krönikan skrivs skickade Folkhälsomyndigheten ut ett mass-sms till landets befolkning med budskapet "Följ de skärpta råden för att stoppa spridningen av covid-19. Läs mer på webbplatsen Krisinformation." Omgående har en diskussion i media inletts om meddelandets nytta och begriplighet. Kritiken bestod bland annat i att det inte fanns någon länk till webbplatsen, att sms:et bara var på svenska samt att det inte var tydligt vad de nya råden bestod i och hur de skiljde sig från de tidigare.

Pandemin har verkligen visat att vi behöver ha en beredskap för att hantera vårt komplexa språksamhälle i krissituationer. Klarspråk, terminologi, flerspråkighet och språksociologisk kunskap spelar roll.

Minoritetspolitikens utmaningar är uppe på bordet

Året som gått handlade naturligtvis inte bara om corona. 2020 var också ett jubileumsår för den svenska minoritetspolitiken. Det är 20 år sedan regeringen gav fem språk: finska, meänkieli, jiddisch, romska och samiska status som Sveriges nationella minoritetsspråk. Förvaltningsområden etablerades för finska, meänkieli och samiska och Europarådets två konventioner om skydd och främjande av de nationella minoriteterna och minoritetsspråken trädde i kraft.

Tio år senare, 2010, skedde nästa stora förändring då regeringen lade fram en minoritetsreform. Europarådets konventioner blev nationell lag: lag (SFS 2009:274) om nationella minoriteter och minoritetsspråk, även kallad minoritetslagen. Samtidigt inrättades dagens system med frivillig anslutning till förvaltningsområdena, det vill säga de geografiska områden där talare av finska, meänkieli och samiska har särskilt starka rättigheter, och som kommuner och regioner alltså frivilligt kan ansöka om att ansluta sig till.

Nu tio år senare är vi mitt inne i en ny tredje fas. De senaste åren har en rad minoritetspolitiska utredningar lagts fram. Förutom en skärpning av vissa områden i minoritetslagen som trädde i kraft 2019, ligger en rad frågor just nu på regeringens bord och väntar på att få sin lösning. Nationellt minoritetsspråk föreslås bli ett eget ämne i skolan med tre timmars undervisning i veckan ([Nationella minoritetsspråk i skolan](#), SOU 2017:91), Isof föreslås bli ny uppföljningsmyndighet för minoritetslagen och minoritetspolitiken ([Högre växel](#), SOU 2020:27), och språkcentrum föreslås etableras för finska, meänkieli, jiddisch och romska ([Språkcentrum-rapport](#)).¹ Utöver detta har Isof under året arbetat med ett annat regeringsuppdrag; ett [handlingsprogram](#) för ett långsiktigt bevarande av de nationella minoritetsspråken, som lades fram i september.² Många stora frågor om vad minoritetspolitiken ska innefatta och hur den ska organiseras i framtiden är alltså i rullning och det är inte orimligt att vänta sig en del viktiga beslut för den svenska minoritetspolitiken framöver.

Insikt om arbetet som krävs för de nationella minoritetsspråkens revitalisering
Tittar man tillbaka på de tjugo år som gått sedan startskottet för den svenska minoritetspolitiken, kan man trots känslan av ett långsamt framåtskridande ändå konstatera att det hunnit hända en hel del. Ett sätt att bli påmind om detta är att gå tillbaka till den statliga utredning som föregick beslutet att utse nationella minoritetsspråk 1997. Bara tonen i utredningen avslöjar ett annat förhållningssätt. Det är en betydligt mer självsäker och tillbakalutad hållning i utredningen från 1997, som för övrigt är uppdelad i ett delbetänkande ([SOU 1997:192](#)) och ett slutbetänkande ([SOU 1997:193](#)), i förhållande till de minoritetspolitiska utmaningar som formulerats i statliga utredningar de senaste åren.

Lite raljerande skulle man kunna säga att kontentan i 1997 års utredning är att Sverige stod väl rustat. Vi bedömdes kunna klara de åtaganden som regeringen gjort i samband med ratificeringen av Europarådets minoritetskonventioner, eftersom vi hade generösa regler för modersmålsundervisning i Sverige. Tonen i utredningen 1997 var alltså inte särskilt bekymmersam. Tjugo år senare är insikten om hur mycket som krävs och hur långt det är kvar för att de nationella minoritetsspråken ska kunna säkras för eftervärlden en annan. Det finns en insikt om att det kommer att behövas många genomgripande och långsiktiga satsningar för att säkerställa språkens fortlevnad och revitalisering. En obruten utbildningskedja från förskola till universitet byggs inte på en dag, inte heller de språkresurser som är nödvändiga för att skapa språkteknologi för nya generationers språkanvändare.

Att lägga utredningarna från 1997 jämte de som skrivits under senare år är kanske inte helt rättvist. Ambitionen och kunskapen har ökat under den tid som gått. Synen på de nationella minoriteternas inflytande har till exempel utvecklats mot att inte se på samråd främst som en informationsplikt från myndigheternas håll utan som ett verktyg för reellt inflytande och medbestämmande, såsom det beskrivs i bland annat den utredning som föregick minoritetsreformen 2010 ([Rätten till mitt språk](#) [SOU 2005:40](#)). Konkret har en utvecklad syn på samråd lett till ett förtydligande i minoritetslagen 2019. Arbetet med att få myndigheter och beslutsfattare på olika nivåer i hela landet att använda samråd som ett sätt att öka minoriteternas inflytande måste dock fortsätta.

---

¹ Språkcentrum för de samiska språken finns redan och drivs av Sametinget.

² Handlingsprogrammet Isof lagt fram innefattar finska, meänkieli, jiddisch och romska. Samtinget har lagt fram ett handlingsprogram för de samiska språken.

Även andra mycket stora utmaningar väntar. Som nämnts ovan har Isof under 2020 arbetat med ett regeringsuppdrag om att ta fram ett handlingsprogram för ett långsiktigt bevarande av de nationella minoritetsspråken. Handlingsprogrammet består av 81 förslag på åtgärder inom områdena information och kunskapsspridning, språkvård och praktisk revitalisering, utbildning, folkbildning, kultur samt det digitala samhället. Programmet innehåller förslag som kan utföras på kort eller på lång sikt. En del insatser är tydligt avgränsade och detaljerade och bör kunna beslutas och implementeras direkt. Sådana förslag handlar till exempel om att ta fram en obligatorisk webbutbildning för offentliganställda i syfte att öka kunskapen och medvetenheten om de nationella minoritetsspråken, eller att inrätta ett produktionsstöd för att underlätta och främja produktionen av läromedel på och om de nationella minoritetsspråken.

Andra förslag är mer omfattande och kräver längre tid att förverkliga, vilket beror på att minoritetspolitiken inte utvecklats lika långt inom dessa områden. Det gäller till exempel utbildningsområdet, inom vilket det finns behov av att öka möjligheterna att studera de nationella minoritetsspråken på olika nivåer och stadier av livet. Ett annat centralt förslag som Isof lägger fram i handlingsprogrammet är att på försök och i nära samråd med minoriteterna etablera förvaltningsområden för jiddisch och romska i syfte att stärka efterlevnaden av minoritetslagens grundskydd.

Under 2020 har Isof också, med hjälp av Kantar-Sifo och i samarbete med Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget, genomfört en undersökning om allmänhetens kunskap om de nationella minoriteterna. I undersökningen har vi mätt Sveriges befolknings kännedom om och attityd till bevarande av de nationella minoriteternas språk och kulturer. I mätningen har tusen personer fått svara på huruvida de kan nämna någon av Sveriges fem nationella minoriteter respektive minoritetsspråk. De har också fått ange, på en fyrgradig skala, hur viktigt eller oviktigt de tycker det är att samhället stöder de nationella minoriteternas språk och kultur så att de kan leva vidare. Samma mätningar har Isof genomfört 2010 och 2015. Resultatet, som kommer att publiceras mer utförligt i början av 2021, visar att många i Sverige fortfarande inte känner till vilka de nationella minoriteterna är, och vilka språk som har status som nationella minoritetsspråk. Det som däremot är tydligt av 2020 års mätning är att det är i den yngre åldersgruppen (15-29 år) som kännedomen om minoritetsgrupperna och språken ökar mest. En mycket hög andel av de unga är också positiva till bevarandet av minoriteternas språk och kulturer. Dessa resultat är trots allt ett gott tecken inför framtiden.

Språkkrav förutsätter satsningar på lärare

Språkpolitiken under 2020 har också i högsta grad involverat det svenska språket. Svenskan aktualiseras ofta i förhållande antingen till flerspråkighet eller till engelskans påverkan, och 2020 har inte varit något undantag i den bemärkelsen. Framför allt har svenska språket uppmärksammats i relation till invandrades svenskkunskaper.

Under året har flera förslag lagts fram som tar upp svenskkunskaper och invandrares integrering i det svenska samhället. Ett av förslagen gäller så kallad språkplikt, som innebär att den som inte behärskar svenska måste delta i svenska för invandrare (sfi) för att anses stå till arbetsmarknadens förfogade och därmed vara berättigad till försörjningsstöd. Sedan tidigare finns krav på att den som har

försörjningsstöd aktivt måste söka arbete. Med förslaget, som väntas börja gälla från april 2021, hoppas regeringen att fler ska kunna komma i arbete. Särskilt har utrikes födda kvinnor pekats ut som målgrupp.

Under året har också en utredning om språkrav för medborgarskap dragit igång. Utredningen ska lägga fram förslag till ett språk- och samhällskunskapstest som ska gälla som krav för medborgarskap. Syftet med att införa ett språktest är enligt regeringens [direktiv](#) att stärka medborgarskapets status och att främja inkludering. Förslaget till hur ett sådant språktest ska se ut ska lämnas den 15 januari 2021.

Frågan om huruvida Sverige ska införa ett språktest som krav för medborgarskap har diskuterats länge i svensk politik. Kunskaper i svenska som villkor för medborgarskap har inte varit reglerad i lag tidigare. Däremot har det varit tydligt i förarbeten till tidigare medborgarskapslagar från 1920-talet, och de närmaste decennierna efter det, att man förutsatt någon form av intyg om språkkunskaper från den som söker medborgarskap. Från och med 1980-talet togs dock sådana krav bort helt. Frågan togs upp igen i en statlig medborgarskapsutredning 1999 ([SOU 1999:34](#)). Utredningen landade då i slutsatsen att språktest inte borde införas eftersom språkinläring i så hög grad är beroende av individuella faktorer att ett test inte skulle bli rättvist. När Liberalerna (då Folkpartiet) lyfte frågan inför valet 2002 fanns ingen politisk majoritet för att driva förslaget vidare.

Sedan dess har vindarna vänt och debatten om migration har förändrats. Den kommitté som nu lägger sista handen vid språktestutredningen har inte haft att ta ställning till huruvida det ska införas ett språktest eller ej. Utredningen den här gången gäller endast frågan om vad ett sådant ska innehålla och hur det ska konstrueras.

Språktest kan vara problematiskt

När direktivet kom förra året uppstod en debatt i media där språkforskarna Maria Rydell, doktor i nordiska språk vid Stockholms universitet och Tommaso Milani, professor i flerspråkighet vid Göteborgs universitet, i [en artikel i Svensk Dagbladet](#) argumenterade emot införandet av ett språktest som krav för medborgarskap. Rydell och Milani menade att det inte går att identifiera exakt vilka språkkunskaper som är nödvändiga för medborgarskap och att ett test snarare handlar om att politiker vill visa att man ställer krav på invandrade personer. Vidare menade de att det inte finns någon forskning som visar att införandet av språktest skulle gynna vuxna invandrares språkinläring.

Isof representeras i utredningen genom att en av Språkrådets språkvårdare i svenska medverkar som expert. Myndighetens inställning är att införandet av språktest kan vara problematiskt av flera skäl. Redan i 1999 års utredning konstaterades att ett språktest innebär en risk för exkludering av vissa etniska grupper och därför inte kan sägas vara helt rättvist. Särskilt stor risk för exkludering blir det om utredningen bestämmer sig för att sätta kravet för godkänt språktestet på en hög språklig nivå. Att det finns ett samband mellan vissa gruppers låga utbildningsnivå och framgång i svenskstudier kan man se genom att studera statistik om genomströmning från svenska för invandrare (sfi).³ Personer från vissa språkgrupper tar sig i högre grad igenom utbildningen och sedan ut på arbetsmarknaden. Personer från andra språkgrupper har det betydligt svårare och klarar kanske aldrig den högsta nivån, som innebär

---

³ Skolverket 2020c. *Tabell 4. Kursdeltagare 2014-2018 efter studieväg och kurs samt 2018 uppdelat på ålder, utbildningsbakgrund, anordnare och läs- och skrivinläring.*

avancerade kunskaper i svenska. Språktestet riskerar då att fungera som en utslagingsmekanism som slår särskilt hårt mot vissa etniciteter.

Ett annat bekymmer är att det är svårt att konstruera ett test som verkligen mäter det man vill mäta, nämligen funktionella språkkunskaper. Ett språktest behöver konstrueras på ett sätt som gör det möjligt att mäta hur den sökande kan klara sig i samhället som medborgare, för att de ska kunna bidra till inkludering såsom direktivet beskriver. Att utforma ett sådant test i stor skala och huvudsakligen via självrättande digitala lösningar ställer mycket stora krav på provkonstruktörerna och måste utföras av kompetenta bedömare.

En tredje risk, som hänger samman med den nyss nämnda, har att göra med resurser. För att de bedömningar som utförs i samband med testningen ska ha förutsättningar att bli rättvisa, behöver de dels konstrueras, dels bedömas av personal med kompetens inom området – det vill säga experter på flerspråkighet. Tyvärr råder det redan brist på utbildade lärare inom området. Av de lärare som i dag undervisar i skolämnet svenska som andraspråk är endast 40 procent behöriga. Situationen är densamma för sfi där 39 procent av lärarna är behöriga.⁴

När ett förslag till språktest läggs fram, vilket utredningen alltså förväntas göra i mitten av januari 2021, är det angeläget att utredningen först och främst tar hänsyn till de risker för exkludering som nämnts och utformar testet på ett sätt som minimerar sådana risker.

Ett annat förslag som rör svenskkunskaper och som lades fram i slutet av november 2020 handlar om förskolan och att stärka förskolebarns språkutveckling i svenska ([SOU 2020:67](#)). Utredningens förslag innebär bland annat att barn med utländsk bakgrund ska uppmuntras att gå i förskola från tre års ålder, och att förskola ska göras obligatorisk för alla barn från fem års ålder. Bakgrunden till förslagen är att forskningen visar att barn som gått i förskola har en bättre språkutveckling i svenska än andra barn. Utredningen uppmanar också kommuner och förskolleddning att ge förskolepersonalen ökad tillgång till kompetensutveckling i svenska och svenska som andraspråk, eftersom det i dag finns en brist på kunskap inom dessa områden även i förskolan. Ett av de konkreta förslagen är att skriva in kunskaper i andraspråk som examenskrav i förskolläroutbildningen.

Ett delat ansvar för svenskan

Varken språkplikt för försörjningsstöd, språktest för medborgarskap eller obligatorisk förskola skapar dock i sig ökade språkkunskaper och bättre integrering. Om kraven indirekt leder till en högre motivation hos personer med annat modersmål att lära sig svenska återstår att se.

Ska kraven få effekt måste samhällsinstitutionerna se till att alla i Sverige kan tillägna sig svenskan, såsom språklagen (SFS 2009:600) säger. Det måste satsas på svenskundervisningen på alla stadier. Det dessa tre politiska förslag om svenska och integrering har gemensamt är att de förutsätter att bristen på kompetent personal inom flerspråkighetsområdet upphävs. Det måste finnas behöriga lärare som kan undervisa i svenska som andraspråk, vare sig det gäller i förskolan, i grundskolans och i gymnasieskolan

---

⁴ [Nationellt centrum för svenska som andraspråk 2020. Låg andel behöriga lärare i svenska som andraspråk.](#)
Åtkomst 20201203.

eller inom sfi. För att lyckas räcker det alltså inte att ställa själva kraven, utan man måste också ge dem det ställs krav på möjligheter att lyckas. Det handlar om samhällets ansvar att "ge tillgång till svenskan" såsom paragraf 5 i språklagen lyder.

En annan sak utredningarna under 2020 har gemensamt är naturligtvis det faktum att de alla tre sätter fokus på den invandrades ansvar att lära sig svenska för att låta sig integreras. I det sammanhanget tänker jag tillåta mig en liten utvikning om just ordet "integration" och dess betydelse. Definitionen såsom den i förekommer i ordböckerna ger vid handen att integration bör förstås som en form av sammanförande eller sammansmältning av två delar, alternativt en rörelse som uppkommer från två håll i form av två parter som närmar sig varandra och går upp i varandra.⁵ I det här fallet gäller exemplet invandrare och svenskfödda.

I den politiska debatten verkar dock ordet "integration" laddas med lite olika innebörd beroende på vilken poäng den som talar är ute efter. Kanske har integrationsbegreppet kommit att förskjutas i den politiska debatten och att den utvecklingen varit på väg länge. Själv reagerade jag på ett uttalande från Kristdemokraternas partiledare Ebba Busch (då Thor) när hon talade under Järvaveckan redan 2018. Då så hon såhär om integration:

Köp inte snacket om att integration innebär att Sverige ska förändras för att göra det lättare för nyanlända. Verkligheten är inte sån. Den som tror det kommer bara förvärra segregationen. Integration handlar om att fler ska bli en del av det Sverige som redan finns – och som är ett hem för 10 miljoner människor.

Uttalandet visar på en tendens som utmärker svensk språkpolitik generellt. Integration kan ges en så vid definition att det egentligen, som i exemplet ovan, lika gärna skulle kunna användas för att beskriva assimilering, som ju har en nästintill motsatt innebörd.

Kan man då åstadkomma verklig integration, om man utgår från ordböckernas definition om två sidor som kommer från två olika håll och möts på mitten, när det gäller språkfrågan? Stämmer det inte att det är den invandrade personens ansvar att lära sig svenska? Jo, det är det förstås, men alla vi som har svenskan som modersmål – har vi inget ansvar för den språkliga integrationen? I flera projekt på Isof under 2020 har den frågan aktualiserats.

Handledning för arbetsplatser och projekt om flerspråkighet

Det ena projektet är en handledning till arbetsplatser. Den handlar om svenska som andraspråk, men vänder sig inte främst till personer som håller på att lära sig svenska, utan till de på arbetsplatsen som har svenska som modersmål. Handledningen ger en kunskapsöversikt när det gäller inläring av svenska som ett andraspråk, men ger också råd och tips till den som arbetar tillsammans med inlärare av svenska. Handledningen ger information om hur inläring av ett språk fungerar och vad de själva kan

---

⁵ Svenska Akademiens Ordlista, SAOL: "Sammanförande till en helhet (hjälp till nya svenskar att komma in i det svenska samhället)", Svenska Akademiens Ordbok, SAOB: "Sammanförande av skilda delar till en helhet.", Svensk ordbok, SO: "Sammanförande av skilda delar till ett helt".

göra för att underlätta kommunikationen på arbetsplatsen. Huvudbudskapet är att både inlärare av svenska och modersmålstalare har ett gemensamt ansvar för att "tillgången till svenska" ska fungera.

Projektet *Språkets roll i gentrifierings- och segregationsprocesser* har också flerspråkigheten i fokus. Under året har intervjuer genomförts med flerspråkiga invånare i Göteborg där människors tankar och erfarenheter av flerspråkighet fångas upp. Projektet visar bland annat hur flerspråkiga personers rörelsemönster påverkas av hur de upplever att de uppfattas av sin svenskspråkiga omgivning.

Ytterligare en rapport som publicerades under året handlar om en annan aspekt av det flerspråkiga samhället, nämligen attityder till [spår av andra språk i svenskan](#). Rapporten är översikt av forskning kring attityder till olika spår från andra språk i svenskan genom lånard, kodväxling och brytning. Forskning visar att attityder till andra språks påverkan på svenska uppfattas som positiva eller negativa utifrån vilka språk det gäller. Engelska har högst status medan större europeiska språk kommer därefter. Lägst status har de mindre invandarspråken. Detta speglas i forskningsresultaten som bland annat visar att personer i Sverige mestadels är positiva till lånard från engelska, men mer tveksamma till nya lånard från andra språk än engelska. Mönstret går igen när det gäller acceptansen till brytningar på olika språk.

Resultatet är en viktig pusselbit till att förstå de utmaningar som väntar det flerspråkiga samhället. Att invandrade personer lär sig svenska är en central fråga, men ljuset kan inte enbart landa på den ena parten i ett välfungerande språksamhälle. De attityder som modersmålstalare i svenska ger uttryck för och hur vi lever och verkar på arbetsplatser och i samhället i stort kommer att ha betydelse för hur det flerspråkiga samhället utvecklar sig i framtiden. Visst ska vi värna om att alla som bor i Sverige ska lära sig svenska. Men på vägen dit måste vi hjälpas åt.

Det språkpolitiska året 2020 har satt fingret på flera viktiga utmaningar som med all säkerhet ligger kvar och väntar på oss också under 2021. Men kanske kommer vi då att kunna återgå till möten och diskussioner där vi kan ses i verkligheten, inte bara via datorskärmarna. Och när vi så småningom summerar coronaperioden kan vi förhoppningsvis ta med oss en hel del lärdomar, så att språksamhället står ännu mer robust inför kommande kriser.

Av: [Jennie Spetz](#)